

DELİLİK BİR TOPLUMDA VAR OLUR

[Michel Foucault'yla söyleşi¹]

Çeviren: M. Taha TUNÇ

– 1926'da Poitiers'te doğdum. 1946'da École Normale'den mezun olduğumda felsefecilerle ve bir de beni delilerin dünyasıyla tanıştıran Jean Delay ile çalıştım. Fakat psikiyatri çalışmadım. Benim için önemli olan, deliliğin kökenlerinin kendisinin sorgulanması. Psikiyatristlerin iyi niyeti beni hayal kırıklığına uğrattı.

Peki tezinizin fikrini nasıl edindiniz?

– Colette Duhamel, o zamanlar *La Table*'ın başındaydı, benden bir psikiyatri tarihi yazmamı istedi. Ben de doktorla deli arasındaki ilişkilere dair bir kitap önerdim. Akılla akılsızlık arasında sonu gelmez tartışma.

Etkilendikleriniz?

– Edebi eserlerin neredeyse hepsi... Maurice Blanchot, Raymond Roussel. Beni ilgilendiren ve bana rehberlik eden şey edebiyatta deliliğin olmayışının belli bir biçimiydi.

Peki ya psikanaliz?

– Kabul edersiniz ki, Freud psikanalizin kendisidir. Fakat, Fransa'da başlangıçta sıkı sıkıya ortodoks olan psikanaliz son zamanlarda, bildiğiniz üzere Lacan sayesinde, ikinci ve daha prestijli bir yaşam sürüyor.

¹ “La folie n'existe que dans une société” (J.-P. Weber'le söyleşi), *Le Monde*, no 5135, 22 Temmuz 1961, s. 9; ayrıca şurada: *Dits et écrits*, 1. cilt, Paris, Gallimard, 1994, s. 167-69; orijinalinden farklı bir İngilizce çevirisi için bkz. “Madness only exists in society”, *Foucault Live. Collected Interviews, 1961-1984* içinde, çev. Lysa Hochroth, New York, Semiotext, 1996. İngilizce çeviri kimi yerlerde bize sorunlu gözüktüğü için Fransızca aslına sadık kaldık. –çn

Sizi etkileyen, ikinci psikanaliz tarzı öyleyse.

– Evet. Ama bir de, daha çok Dumézil.

Dumézil mi? Bir dinler tarihçisi nasıl olur da deliliğin tarihine dair bir çalışmaya ilham verir?

– Onun yapı fikri dolayısıyla. Dumézil’in mitler için yaptığı gibi ben de, taslağı dönüşümlerle farklı düzeylerde tekrar tekrar bulunabilen deneyimin yapılaşmış biçimlerini keşfetmeye kalkıştım.

Peki nedir bu yapı?

– Sosyal tecritlerden, dışlamalardan biri. Ortaçağda dışlama cüzzamlıyı, heretiği vurur. Klasik kültür *hôpital général*, *Zuchthaus*, *workhouse* araçlarıyla dışlar, kurumların hepsi de cüzzam hastanesinden türemiştir. Bir dışlama yapısının dönüşümünü betimlemek istedim.

Öyleyse sizin tertip ettiğiniz deliliğin tarihinden ziyade kapatılmanın tarihi değil mi?

– Kısmen öyle. Kesinlikle. Fakat bilhassa, bilimin ve rasyonalist felsefenin baskın olduğu bir dünyada dışlamanın bu yeni biçimiyle delilik deneyimi arasında bir ilişki olup olmadığını göstermeye çalıştım.

Peki bu ilişki var mı?

– *Andromaque*'in sonunda Racine'in Orestes'in hezeyanına yönelik muamelesiyle 17. yüzyılda bir polis memurunun çılgın veya şedit birini kapatma yöntemi arasında tabii ki birlik yok ama yapısal tutarlılık var...

Madem öyle, deliliğin tarihi diye bir felsefe var mı?

– Delilik ham haliyle bulunamaz. Delilik bir toplumda var olur, onu tecrit eden duyarlılık biçimlerinin ve dışlayan veya esir alan tikslenme biçimlerinin dışında var olmaz. Dolayısıyla ortaçağda, sonra da Rönesans'ta deliliğin estetik veya gündelik bir olgu olarak toplumsal ufukta bulunduğu söylenebilir; sonra –kapatılmayla başladığı– 17. yüzyılda delilik bir sessizlik, bir dışlama dönemi geçirdi (*traverse*). Shakespeare ve Cervantes zamanında sahip olduğu (örneğin, Lady Macbeth delirdiğinde doğruyu söylemeye başlar) tezahür işlevini, ifşa işlevini yitirdi; bir alaya, bir yalana dönüşür. Nihayet, 20. yüzyıl deliliğe elini atıp onu dünyanın doğrusuna veya yanlısına bağlı doğal bir fenomene indirger. Pozitivist elde tutmanın (*possession*) zaptından, bir yanda tüm psikiyatrinin deliye bakışını ortaya

koyduğu küçümseyici insanseverlik, öte yanda kapatılarak imha edilmiş delilik deneyimine ifşa derinliği ve gücünü geri verme çabası olan ve Nerval'den Artaud'ya şiirde bulunabilecek büyük bir lirik açığa vurma.

Delilik akıldan daha mı değerlidir?

– Tez jürimin itirazlarından biri de *Deliliğe Övgü*'yü onarmaya (*refaire*) çalıştığımaya yönelikti. Hayır oysaki: eski güçlerini ondan aldığımız kadarıyla deliliğin bilimin bir nesnesi haline geldiğini söylemek istedim... Gelgelelim, başlı başına delilikten özür dilemeye gelince, hayır. Her kültür neticede hak ettiği deliliğe sahiptir. Artaud eğer deliyse ve psikiyatristler onun kapatılmasına müsaade ettiyse, bu zaten güzel bir şeydir, birinin yapabileceği en güzel övgüdür.

Deliliğe değil tabii...

– Ama psikiyatristlere.